

Malcolm Kildale tegnede forsiden til 1. udgave af Ivanhoe. Den blev brugt på ialt seks oplag af Classic Comics og syv af Classics Illustrated.

Illustrerede
KLASSIKERE

*De bedste fortællinger af
verdens største forfattere*

NR.

38

KR.

150

Ivanhoe

Sir Walter Scott

Ivanhoe har mere end noget andet værk dannet vore forestillinger om højmiddelalderen. Den rummer alt det, vi forbinder med perioden: belejring af borge, fredløse, stridigheder mellem adelsslægter, rivaler af kongeligt blod, turneringer og skønne jomfruer, som overrækker præmien til vinderen. Film som *Kingdom of Heaven*, tegneserier som *Prince Valiant* og romaner som Jan Guillous serie om korsfareren Arn galopperer alle i Sir Walter Scotts fodspor. Med *Ivanhoe* fik en ny genre sit internationale gennembrud: den moderne, historiske roman.

EN NY BEGYNDELSE

Ivanhoe var Scotts tiende bog. Den udkom i 1819 men så sent på året, at førsteudgaven, som var i tre bind, fik trykåret 1820. Scott var periodevis meget plaget - nogen gange døden nær - af galdesten under arbejdet med bogen og måtte diktere det meste af de to første bind. Først ved bind tre kunne han igen selv gribe pennen.

Ligesom tidligere undlod han at sætte sit eget navn på bogen. En indledende epistel, stilet til "professor Dryasdust", er signeret "Laurence Templeton". Læserne lod sig dog ikke narre; de genkendte forfatteren af de såkaldte "Waverly-romaner". Men *Ivanhoe* markerer et radikalt brud med de tidligere bøger. Her var handlingen henlagt til forfatterens hjemland, Skotland, i 15-1600-tallet. I *Ivanhoe* tager Scott fat på et rent engelsk rema og går helt tilbage til det år, hvor Richard Løvehjerte kom hjem fra det 3. korstog, 1194.

Scott kastede sig over engelsk historie ud fra et ønske om en ny begyndelse - en ændring af stofområde, for læserne mistede ineressen. Et teaterstykke, tragedien *Runnede*, gav ham ideen til at bygge historien på

Ridderen og jødens datter

Af Nils Nordberg
bearbejdet til dansk af
Anders Hjorth-Jørgensen

Sir Walter Scott
15. august 1771 til 21. september 1832

modsatningen mellem angelsaksere og de nye normanniske magthavere, der kom med Vilhelm Erobreren i 1066.

Oprindeligt havde han tænkt, at helten skulle hedde Harold, men fandt så ud af, at det var alt for almindeligt. Det blev i stedet Wilfred.

"Ivanhoe" hentede Scott fra et gammelt rim om en adelsmand, som måtte afstå tre godser, efter han havde slået "Den sorte prins" Edvard - søn af Edvard 3. af England - med en ketcher under et skænderi i en tenniskamp:

*Tring, Wing, and Ivanhoe,
For striking of a blow,
Hampden did forego,
And glad he could escape so.*

ROBIN HOOD OG HANS LYSTIGE SVENDE

Personerne i *Ivanhoe* er opdigtede, med undtagelse af kong Richard og hans broder prins John. Og måske en til: Robin Hood.

Siden 1300-tallet - og måske før - havde der eksisteret utallige ballader og folkelige teaterstykker om den ædle røver. Robin Hood var også en kendt figur i skotske sagn og folkeviser, og i 1795 udkom den første samling af de bevarede "digte, sange og ballader ... om den berømte fredløse", redigeret af Joseph Rison, som forsynede samlingen med et fantasifuldt forord.

I romanen går Robin under navnet Locksley, en "civil" identitet han fik i 1600-tallet. Først hen imod slutningen - ved mødet med Richard Løvehjerte - afsløres det, at han er balladens berømte skovmand.

Det ved vi som læsere allerede. Godt nok savner vi Lille John og jomfru Marian, men broder Tuck, Allan-a-Dale, Will Scarlett (Scathlock) og andre af Robin Hoods lystige svende benævnes med de kendte navne.

Scott øser grådigt af de gamle betydeligheder: Robin vinder en bueskydningskonkurrence, modtager en rig abbed som ufrivillig gæst, møder Richard og bliver benådet. Men samtidig tilfører Scott den fredløse et nyt element, som er blevet en selvfølgelig del af myten i vor tids roman- og filmversioner: Robin Hood er ikke længere blot en ædel røver, som tager fra de rige og giver til de fattige. Som patriotisk angelsakser i kamp mod det normanniske herrefolk, er han også blevet en politisk rebel.

ANAKRONISMER

Konflikten mellem angelsaksere og normannere var aldrig en del af de oprindelige myter om Robin Hood at den simple grund, at konflikten forlængst var forbi - ja også længe før handlingen i *Ivanhoe* foregår.

Der var da gået næsten 130 år siden slaget ved Hastings. De normanniske og angelsaksiske adelsslægter havde giftet sig ind i hinanden, og for den

anmindelige engelske småbonde og landarbejder betød det sandsynligvis kun lidt, hvilken afstamning magthaverne havde.

For øvrigt var hverken kong Richard eller hans tvivlsomme broder, prins John - selve hovedskurken i de senere Robin Hood-sagn - angliciserede normanner. De var godt nok oldbørn af Vilhelm Erobreren gennem deres mor, men deres far, Henrik 2. Plantagenet, konge over det angevinske rige, som udgjorde en stor del af Frankrig, repræsenterede en ny, fransktalende herskerklasse, da han satte sig på Englands trone i 1154.

Richard, som blev konge i 1189, men allerede døde 10 år senere, siges at have tilbragt små seks måneder af sin regeringstid i England. I fire år deltog han i korstog, og resten af tiden tilbragte han i Frankrig.

Det er korrekt, at han blev holdt fanget af den tysk-romerske kejser. Løsesummen var 150.000 mark - fem gange den engelske kronens årlige indtægt på Richard tid.

Det er også rigtigt, at prins John var lige ved at begå statskup under storebroderens fravær, men ellers skændes de lærde om, hvor stor en skurk, han egentlig var - og om Richard var nævneværdigt bedre.

Set med eftertidens øjne virker John, som efterfulgte Richard på tronen ved dennes død i 1199, mere som svag og uduelig end egentlig ond.

Han mistede de fleste af slægtens ejendomme udenfor England og gik over i historien som "John uden land" (John "Lackland"). I 1215 blev han tvunget til at under-

Rebecca Gratz

skrive frihedsbrevet Magna Carta, der begrænsede kongens magt og af eftertiden er blevet betragtet som det første spæde skridt mod det moderne demokrati.

REBECCA

Scott benyttede sig helt bevidst af retten til at tage sig digteriske friheder. Datidens historikere vidste desuden mindre om middelalderhistorien, end vi gør i dag. Bl.a. vidste de ikke, at sagen mod jøden Rebecca ville have været en umulighed i 1194. Den engelske kirke begyndte først at jage hekse omkring 1250 og dødsdomme blev ikke sædvane før i

1400-tallet. Desuden blev engelske hekse hængt - det var på kontinentet, heksebålene brændte.

Antisemitismen, som Isac af York og Rebecca udsættes for, var derimod en realitet. Kort efter Richards kroning blev Londons jøder udsat for en regulær massakre.

Kong Richard lod anførerne af massakren henrette og nedlagde forbud mod forfølgelse af jøderne. Motivet var nok mere det at undgå uro i riget, mens han var på korstog, end ren og skær humanisme. Men Scotts skildring af Isacs og Rebeccas skæbner giver et klart budskab om tolerance og antiracisme - et af de mest sympatiske træk ved bogen.

Og Rebecca er den mest sympatiske person. Faderen - ikke ulig Shakespeares Shylock - vakler mellem kærligheden til pengene og til datteren, selvom hans gode side vinder.

Rebecca er til gengæld udelt heltemodig og næstekærlig. Hun er den eneste i historien, som er baseret på en virkelig person. Den amerikanske forfatter Washington Irving (*The Legend of Sleepy Hollow*, *Rip Van Winkle*) fortalte Scott om sin forlovedes tragiske død og den hengiven-

Maleriet The Queen of the Tournament/Ivanhoe af Frank William Warwick Topham (1838-1924)

hed, veninden Rebecca Gratz viste overfor hende i sygdomsperioden. Som romanens Rebecca viede Gratz sit liv til velgørenhed.

Ivanhoe er bygget op omkring en række store, centrale scener, *set-pieces* ville vi vel kalde det i dag. De gør den til taknemmeligt råmateriale for dramatiseringer. turneringen i Ashby-de-la-Zouch, belejringen af Torquilstone, den afgørende duel mellem Ivanhoe og Bois-Guilbert. Men det, der måske står stærkest i erindringen, er Rebecca og Bois-Guilbert på muren, hvor hun truer med at kaste sig ud.

IVANHOE EROBRER VERDEN

Meget tyder på, at Rebecca også vandt forfatterens hjerte. Og selv om Ivanhoe får sin Rowena, er bogens emotionelle kerne trekanten Ivanhoe /Rebecca/Bois-Guilbert.

Andre var tydeligvis af samme opfattelse. Scott fortalte, at flere læsere kritiserede ham, fordi han ikke lod Ivanhoe forenes med Rebecca i stedet for den mere ferske Rowena. Romanen blev dramatiseret til teatret i allerede i 1820, og et af de første stykker hed *Ivanhoe; or The Jew's Daughter*.

En senere opera - med musik af Rossini - fik titlen *The Maid of Judah; or The Knights Templars* i sin engelske version.

I de mange film- og tv-versioner, bygget over historien er det også Rebecca, der tit gør det største indtryk. Aldrig har Elizabeth Taylor været mere overjordisk smuk end i den berømte filmatisering fra 1952.

Robert Viby tegnede forsiden til Gyldendals Udødelige Ungdomsbøger i 1957.

Som allerede nævnt: *Ivanhoe* blev modtaget med begejstring og sikrede Sir Walter Scotts internationale genbrud. Alexandre Dumas fortalte, at det var Scott og *Ivanhoe*, der inspirerede ham til at skrive historiske romaner. Det samme gjaldt forfattere som Victor Hugo, Robert Louis Stevenson og Arthur Conan Doyle - de to sidste var selv skotter, og DoYLES ambition var at blive husket som den nye Scott snarere end som skaberen af Sherlock Holmes.

Op igennem det 19. århundrede blev *Ivanhoe* bearbejdet flere gange til teater og opera. Arthur Sullivan (kendt fra samarbejdet med Gilbert) skrev musikken til en opera opført over hundrede gange i 1891.

Bogen blev allerede i 1913 filmatiseret to gange, men det er Richard Thorpes version fra 1952, som er blevet stående. Historisk er den ret fantasifuld men pragtfuld at skue

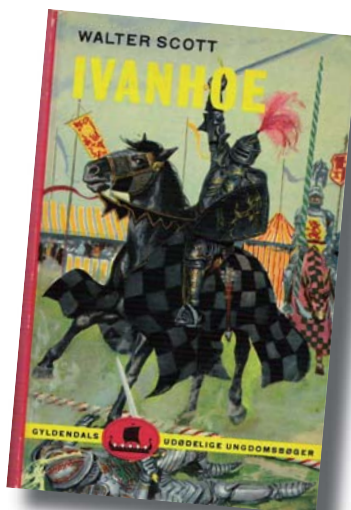
med Elizabeth Taylor som Rebecca, Robert Taylor som Ivanhoe, George Sanders som Bois-Guilbert og Joan Fontaine som Rowena.

Den første TV-serie var mere inspireret af end baseret på romanen. Den blev produceret i 1958, bestod af 39 episoder, og i hovedrollen fik en ung Roger Moore sit første gennembrud, før han nåede nye "højder" som Helgenen og James Bond.

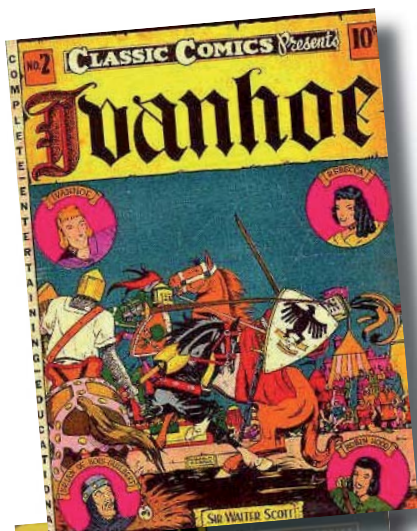
En senere "spin-off", produceret 2000-2002, *Dark Knight*, gik endnu længere end Moore-serien i frigørelsen fra originalen. Den inddrog fantasy-elementer, mere Tolkien end Scott, Morgan La Fay fra Arthur-myten gjorde sin entre, og Ben Pullen spillede Ivanhoe of Rotherwood!

Det første forsøg på en seriøs tv-dramatisering, en britisk serie i ti dele produceret i 1970 med Eric Flynn som Ivanhoe, gjorde det godt. Men den overskygges af den dvd-tilgængelige version fra 1982 med Anthony Andrews (Ivanhoe), Sam Neill (Guilbert), James Mason (Isac) og Olivia Hussay (Rebecca).

Den sidste - og bedste tv-filmatisering - daterer sig fra 1997. Med Steven Waddington i titelrollen er den det mest helhjertede forsøg på at placere fortællingen i historisk korrekte middelalder-omgivelser.

Nils Nordberg er forfatter, dramatiker, redaktør, instruktør, producent, cand.mag. i sprog, litteratur og folkemindevidenskab, oversætter, anmelder og entusiast og Norges største kender af kriminallitteratur. Han har været ansat i NRK-Radioteateret siden 1973.

Udgivet første gang

i USA som

Classics Illustrated #2
i december 1941.

Udgivet på dansk som
Illustrerede Klassikere nr. 38
i tre oplag - det første i 1957.

Desuden genudgivet som
Stjerneklassiker nr. 22.

Genudgivet i USA af Acclaim
Books i juli 1997 som
undervisningsudgave med ny
forside af Bo Hampton.

Manus:

Ukendt

Tegninger:

Norman Nodel

I USA udkom *Ivanhoe* i 25 oplag. Førsteudgavens forside var en farvelagt stregtegning af Gilbertons første Art Director, Malcolm Kildale. Det står hen i det uvisse, hvem der skrev manuskript til den udgave, men serien blev tegnet af Edd Ashe med hjælp fra enkelte andre tegnere. Denne udgave kom i 13 oplag - 6 under serietitlen *Classic Comics*, 7 under serietitlen *Classics Illustrated*. I januar 1957 udkom en ny udgave med malet forside af anonym kunstner og endnu en gang med manuskript af unavngiven. Serien var nu nyttegnet af Norman Nodel. Denne udgave, som dannede grundlag for den danske udgave, udkom i 12 oplag.

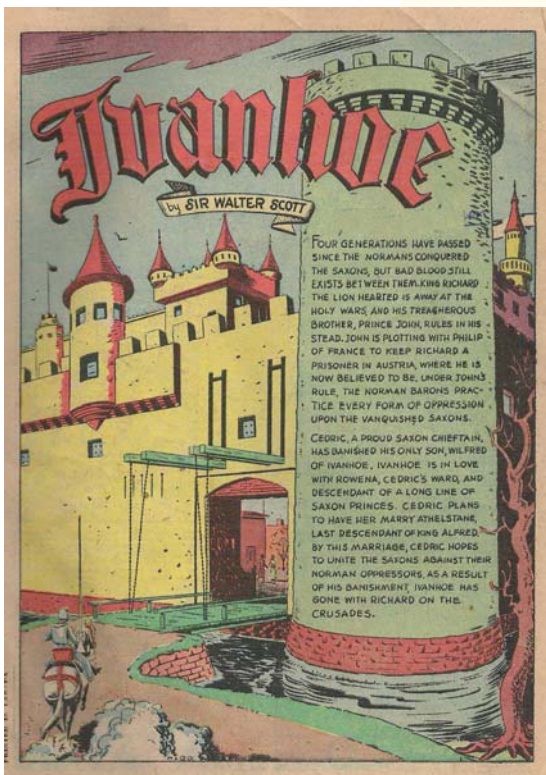
Norman Nodel

- se biografi bog 5 side 11

Kolonnen til venstre viser de amerikanske udgaver. Herover den tyske udgave og til højre Stjerneklassiker nr. 22 og Acclaim-udgaven fra 1997.

Den engelske originaltekst til Sir Walter Scotts *Ivanhoe* kan downloades fra <http://www.gutenberg.org/etext/82>

Edd Ashes Ivanhoe

Edd Ashe angives som hovedtegner på *Ivanhoe*, *Classic Comics* #2. Han var tilknyttet Jacquet Shop - et af de mange studios, som på det tidspunkt forsynede tegneserieforslagene med serier på samlebånd til deres hæfter. I 1972 udtalte han imidlertid: "Måske udførte jeg kun en del af tegningerne!"

Den amerikanske tegneserieekspert James Ware har analyseret siderne i 1. udgaven og konkluderer, at Ashe kun var ansvarlig for et minimum af dem. En del af siderne - bl.a. indledningssiden - blev ifølge ham tegnet af Ray Ramsey.

Edd Ashe kom senere til igen at arbejde for Gilberton, på forlagets *The World Around Us* (Verden i tekst og billeder) 1959-61¹.

Ray Ramsey tegnede også *The Count of Monte Cristo*. Mere om dette arbejde kan læses på side 170.

Ud over indledningssiden er vist uddrag fra Ivanhoes første turneringsdeltagelse samt den sidste, hvor han kæmper mod Bois Guilbert.

¹ se bog 4 side 170

